

tància i estiguin separats per les altes valls de La Llosa i la d'Engorgs-Girul. Però tant (2) com (1) són alta muntanya i situats en els dos vessants de la mateixa gran carena, que va des del Puigpedrós de Meranges fins al Monturull i els cims damunt de Bescaran, Arcavell i Lòria. És, doncs, versemblant que (2) vagi pendre nom de (1): p. ex. en el sentit de 'el pic i alta vall des d'on ja es veu el poble de Montmalús'; o bé, almenys, que siguin repetició d'un mateix ètímon, en un ambient igual.

En el (2) a penes tenim documentació antiga: una dada en la qual hi ha -ós (com en la de (1) en el S. XVI); ací hi ha *Muntemelós*, però essent hapax és dubtós que es pugui donar gaire importància a *Munte*; encara menys a la *e* de *-me-*, car ja llavors *a/e* pretòniques sonaven igual; és possible i probable que sigui llatinització d'una pron. viva *mumma* o *munma* amb *-lús* o *-lós*.

D'altra banda, si fos un nom del tipus dels noms de turó en MONT- tampoc no es veuria quin podria ser el NP que s'hi hauria combinat: en el grup de NPP en -UCIUS (*Bonucius*, *Bellucius* etc.), no es veu res de semblant en la llista d' Aebischer (*Onom.*, p. 10) ni en les moltes addicions marginals que hi tinc fetes.

El que és més orientador és la inicial antiga i constant *Mam-/Mom-*. Això coincideix, en una manera impressionant, amb l'origen i formes antigues de *Montmagastre*, antic castell i turó, avui poblet, del Segre mitjà, que en tot el període medieval era *Mamacastre*; com ha quedat demostrat (veg. l'art.) ve del ll. MAMMA CASTRI 'turó voluminós, i prominent, del castell': pròpiament 'mamella', prominència amamellada o amugronada; nom que es repeteix encara en un altre *Montmagastre* (avui diferenciat com *Montmagastrell*), més al Sud; són pobles situats 90 k. (o 140), quasi dret al SO. de Montmalús; i encara un altre turó de la Llitera. Tots tres documentats des del S. XI (cf. també l'art. *Mambla*, art. supra).

Tot indica, doncs, que també els noms presents han de contenir MAMMA en un sentit semblant, puix que (1) és al peu d'uns turons prominents; i (2) és el mateix el nom d'un gran tossal amugronat o punxegut, i la portella i vall d'aquest nom estan també voltats d'alts turons. En efecte no hi ha dificultat a admetre que la variant originària fos *Mamoluç*, aviat canviada en *Momaluç* o *Momoluç* per assimilació o metàtesi de les dues vocals febles.

La dificultat restaria només en la segona part del nom. Ara bé aquest element *luç* coincideix amb el nom d'un altre llogaret de Cerdanya, *Llus*, a la part central de la comarca (quasi alta Cerdanya, agre. a Santa Llocaia, uns 5 k. a llevant de Puigcerdà, o sigui a uns 15 del nostre (1); és ben cert, donada l'elevada altitud d'aquest, i l'altíssima del pic i portella del (2), que d'allí estant es veu i destria el poble de *Llus* (i

fins viceversa); com que les mencions antigues de *Llus* són també amb -ç final i *L-* simple: pensarem que *Mamaluç* pot resultar d'una combinació MAMMA+LUÇ.

Hi ha, però, d'una banda, escrípol sintàctic, que no atenuem gaire postulant MAMMA AD-*Luç* (pitjor AB + *Luç*); i no deixa de ser forçat pensar que s'hagin creat per imitació del nom d'un llogaret, com *Llus*, que no pot haver estat mai de gran importància, ni n'és gaire pròxim.

En canvi és força versemblant pensar que el lligam deu ser amb l'è t i m o n de *Llus*: puix que aquest és un mot pre-romà, que apareix, ben repetit en les dues meitats de Cerdanya. A l'art. *All*, hem arribat a la conclusió que aquí hi ha una prolongació del mot basco-ibèric *añu*, que resta com denominació basca de la 'matriu', i que per tant designaria una matriu o madriu o deu d'aigües —torrents, riuets, canals—: d'ací el nom del poble cerdà *All* que és ben prop de Montmalús (1) —uns 5 k. dret al S.; d'ací *Canal d'All*, nom de dos o tres llocs prop de Puigcerdà; i en fi d'ací ve el del poble cerdà de *Llo* (antigament *Allone*) a les fonts del Segre i més enllà de Llus; i el de *Llus* mateix s'explica com un derivat del mateix nom basc, probablement *ALU-TZE.

Així tenim dret a suposar com ètímon dels nostres dos noms *Montmalús*, un compost MAMMA-ALUTZE 'la matriu o deu del tossal amamellat'. De *Montmalús* (1) davalla un dels barrancs afls. dr. del Segre, al qual desaigua, molt prop de Ger i d'*All*, i de sota la Portella de *Montmalús* (2), i de l'estany que hi ha al peu, baixa un dels brancs principals, potser el de més cabal, del riu *M a d r i u* (afl. esq. de la Valira), notable identitat lèxico-semàntica (MATRICE~ basc *alu* 'matriu') que no serà per coincidència.

En definitiva, doncs, un compost híbrid? Ben mirat no, car *mamma*, terme del llenguatge infantil, és un mot de tots els idiomes, i no tindriem dret a refusar-lo a l'ibèric-basc del nostre Pirineu: si en aquest fou *mama*, la -o- medial de les mencions antigues seria per assimilació, si fou *moma* (al. *mumme*, àr. *umm*), encara més fàcil tot.

Seria ben desencaminat fer gaire cas de la grafia *melós* de la menció medieval de (2), hapax sense força, i per això preguntar-se si podria ser un derivat de *mel*: *mel* o abelles en aqueixes altures? gebre, neu o calamarsa això prou.

A l'article *Samalús* examinarem si el nom d'aquest poblet de sota el Montseny (llar del meu valent i enyorat amic, cap de colla i company, Batista i Roca) pot tenir res a veure amb aquest ètímon de Montmalús (qui sap *seme-alutze*, del basc *seme* 'fill'?).

MONTMANEU

Nom d'un poble de Segarra (1) i d'una antiga